

Järle Byablad

NR 8 DECEMBER 1986

Tryckt i Örebro

ÅRGÅNG 12

Lösnr pris 5 kr

Byabladskommittén: Gun Viktorsson (kontaktperson) 0587/500 60, Peter Ekström (ansv. utgivare), Karin och Märta Bergman (distribution), Birgitta Carlsson, Erik Engstråten, Mats Svensson och Johan Bergmark.

75-11 7451

NU SLUTAR HAN...

SLUTAR EFTER 30 ÅR I TJÄNSTEN.

Ake Ljudén, lantbrevbäraren på postlinjen i Järle, slutar sin tjänst den sista januari 1987. Efter 30 år som lantbrevbärare går han i pension. Järle Byblad har varit hemma hos Ake för en intervju.

Ake Ljudén föddes 1924 i Nora, där hans far tillsammans med sin bröder ägde Ljudéns Charkuteriaffär, (senare Ljudéns Livs).

1928 köpte fadern Lilla Grindtorp och blev bonde, vilket innebar att Åkes barndom blev Järle med omnejd. Skoltiden tillbringade han i Lunds skola som låg vid Sabbatsberg. Efter 6 års skolgång arbe-

tade Åke hemma på gården och hjälpte sin far. Men att bli bonde var inte Åkes dröm, som 16-17-åring kom han in på Nora Bergslags Järnväg som stationskarls-elev vid Järle station. Vid 18 års ålder fick han efter utbildning tjänstgöra som tågklarare. Det innebar att posten skulle fördelas vid Järle, gods som skulle skickas och tas emot samt vagnar växlas, vilket medförde ett drygt växlingsarbete. Minst 2 vagnar om dagen skulle ställas vid Torvbolaget för lastning.

Man hade skiftgång vid stationen vilket innebar att 1:a skiftet började kl. 05.00 när första tåget från Nora kom och 2:a skiftet fick gå hem efter 23.00 då sista tåget till Nora lämnat stationen. Ett minne som Åke har från tiden som tågklarare var när 2 järlebor skulle resa till Nora-marken. De satt och samtalade inne i väntrummet och hörde aldrig utropet när tåget skulle gå. Så de blev kvar på stationen.

Ake Ljudén som tågklarare vid Järle Station i början av 1940-talet.

Efter 3.5 år ville Åke röra på sig och reste till Stockholm och gick där på Pingstväckelsens Bibelskola i ca 5 veckor varefter han fick tjänst i Pingstförsamlingen i Askersund som medhjälpare åt församlingens pastor. I Askersund stannade han fram till 1948 då Åke fick kallelse från Betanieförsamlingen i Fingerboda (numera Järle), till vilket han tackade ja. Och bosatte sig åter i Grindtorp, denna gång i flygeln.

Under de följande åren hoppade Åke in som vikarie för lantbrevbäraren i Järle i och med att han kunde linjen sedan åren på stationen. 1956 gick dåvarande lantbrevbäraren Verner Andersson i pension och då visade det sig att postmästaren i Nora glömt att utannonsera tjänsten. Åke blev tillfrågad om han ville ta tjänsten tills frågan om ersättare blev löst.

På den tiden var lantbrevbärarlinjen en cykellinje som utgick från Järle station och höll en sträcka av 3 mil. Denna linje skulle lantbrevbäraren cykla oavsett vädret året runt.

Framåt vårkanten blev Åke tillfrågad om han ville bli ordinarie på tjänsten och han tackade givetvis ja, då arbetet som brevbärare gick att kombinera med tjänsten i församlingen.

I och med att han blev ordinarie skaffade sig Åke en lättviktsmotorcykel som han åkte runt på och delade ut posten. Fortfarna hade han cykelersättning.

När posten i Järle stängde den 21 maj 1966 blev linjen en billinje, men Åke hade ett par år innan dess skaffat sig bil. Det sista vykortet som blev stämplat i postkontoret i Järle den 21 maj 1966 har Åke i gott förvar som ett kärt minne.

Åke stoltsera med att han endast kommit försent en gång under 30 års tjänst och det var när han glömt ställa om klockan vid sommardag. Likaså kan han inte komma på att han någon gång varit tvungen att vända utan alla dagar har han lyckats ta sig runt.

Vad som skiljer lantbrevbärarlinjen nu mot förr är den utökade servicen. Fler och fler utnyttjar lantbrevbärarens tjänster. Numera ingår det också att han tittar in till gamla som behöver en daglig tillsyn.

Åke har haft ett motto under sina år som lantbrevbärare "Åk aldrig ifrån någon låda utan att se efter om kunden inte hunnit fram". Det kallar jag service!

Den linje som Åke nu lämnar består av ca 200 hushåll och är en av Norapostens bästa linjer. Den kallas bl a för "bondlinjen" beroende på att de flesta hushåll är året runt boende och inte så många sommargäster.

På min fråga om vad Åke kommer att sakna mest svarar han: "Först och främst mina genomtrevliga arbetskamrater på Posten i Nora och för det andra alla kontakter med folket i bygden. Då jag haft en kris-

ten tro och livsåskådning som många känt till har det medfört många och intressanta samtal kring livsfrågor".

På min avslutande fråga om vad han kommer att sysselsätta sig med efter pensioneringen svarar han med ett glatt leende: "Inga problem, först så har vi vår sommarstuga i Fingerboda som måste rustas upp och göras i ordning, för jag vill gärna stanna kvar i min hembygd. Sedan har jag ett stort naturint-

resse. Och inte att förglömma så har jag många uppgifter kvar i Betanias församlingen. Så nog kommer jag att få vara sysselsatt".

Åke har alltid varit och velat vara positiv och glad till sin omgivning och denna positiva inställning tar han nu med sig som pensionär, ty för honom slutar inte livet i och med pensionen - det börjar på nytt.

Mats Svensson

VÄLKOMNA
ATT HANDLA ERA JUL-
OCH NYÅRSBLOMMOR
I
HUTS HANDELSTRÄDGÅRD
SKÄRMARBODA

HEMBYGDSTRÄFF.

Hembygdsträffarna fortsatte söndagen den 26 oktober under temat "Jerle stad". Ett tjugotal barn och vuxna möttes vid Jerle bruksmuseum. Borgmästaren själv, Elov Elinder tog emot oss och berättade om Jerle historia samt alla intressanta ting han samlat i Jerle bruksmuseum.

Jerle bruk kom till redan 1577 då en stångjärnshammare, belägen vid Ringholmen flyttades till Jerle. Anledningen till flytten berodde på att den damm som byggdes vid Ringholmen på 1540-talet förorsakade svåra översvämningar uppströms. Anna Eriksson på Hinseberg inköpte mark vid Jerle, där vattenkraften kunde utnyttjas effektivt och flyttade hammaren dit. På 1620-talet tillkom ytterligare två hammare i området och stora planer började smidas för Jerle. Här skulle en residensstad byggas för det nybildade "bergslagslänet" med utskeppningshamn för Bergslagens produkter samt annat som anstår en betydelsefull stad. Den nye landshövdingen Carl Bondestod bakom detta (till landshövdingen i Örebro's stora förtret) och den 10 oktober 1642 utfärdades privilegiebrev för Jerle stad. Medborgarna beviljades en mängd förmåner, 6-årig skattefrihet, rätt att uttaga tull samt fri hembränning som ex. T. om. byggnadstimret låg framkört och klart för användning. Men tanken att flytta folk från kyrkbyarna i Nora och Lindesås (Lindesberg)

uppskattades inte väl av dess innevånare, som blankt vägrade att riva sina hus för att bosätta sig i Jerle. I stället utfärdades stadsprivilegier redan 1643 för Nora och Linde och Jerles storhetsdrömmar grusades för gott. Dock finns det gamla privilegiebrevet kvar hos Elov Elinder som hävdar att det

Britt Rudebert, mamma till keramikern Monika Rudebert visade oss runt i Svalbo.

Elof Elinder visar runt på Jerle Museum

fortfarande är giltigt eftersom det aldrig återkallats. Så när alla Sveriges städer blev kommuner för snart 15 år sedan återstod dock en, nämligen Jerle - Sveriges enda stad. På senare år har dock Jerle fått konkurrens av bl.a. Stockholm och Malmö, som återtagit benämningen "stad" i sitt namn. En mycket tråkigare version som säger att stadsprivilegier skall förnyas med viss kontinuitet för att gälla, kan Jerleborna glömma bort. Jerles nuvarande innehavare har dock inte

några planer på att utnyttja de förmåner som stadsprivilegierna ger, så visst kan man hävda att Jerle stad existerar utan att någon tar illa upp. Vi skall vara rädda om våra kuriositeter.

Jerle bruk bestod ända till slutet av 1800-talet då det nedlades efter en kris i ekonomin, lågkonjunktur och vedbrist. Ofantliga mängder skog gick åt till järnhanteringen och var därför den viktigaste råvaran under senare tid. Även sågverk, smedja och kvarn fanns vid bruket.

Av de samlingar som i bruksmuséet härrör sig merparten från den förindustriella tiden, dvs de är handgjorda för sitt speciella ändamål. Mycket intressant finns att beskåda från Jerlekämner, björnsaxar till hushållsverktyg. Ett besök kan varmt rekommenderas.

JÄRLE KVARN.

Därefter besöktes Järle kvarn byggd 1802, men med anor från 1600-talet och faktiskt inte nedlagd förrän 1974. I samband med den stora vårfloden -77 förstördes mycket av kvarnen jämte dammen av vattenmassorna. Beslut togs därefter att kvarnen skulle restaureras till ett kvarnmuseum. Denna ambition har av länsstyrelsen och länsmuseum planerats ske i tre steg. Först själva byggnadens återställande vilket i dag alltså är utfört. Därefter skall maskiner och utrustning återställas för drift och informationsmaterial uppsättas. Sist kommer så ett idriftsättande av kvarnen så att ett levande museum skapas. Ett dylikt torde vara av stort intresse för många grupper, och då inte minst turistiskt i en gammal bruks- och hantverksbygd.

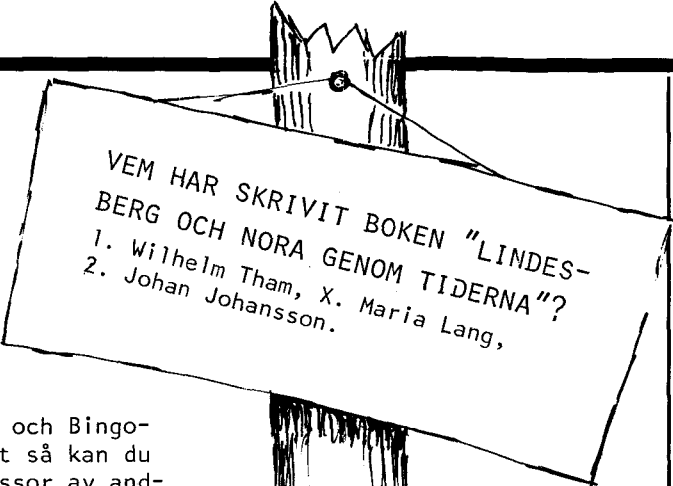
De sista mjölnarna i Järle var Ture Holmkvist och Evert Törnvall i kompanjonskap. Tidigare ägare är bl.a. Anders Wedberg i Nora då han ägde Hammarby gård under vilken kvarnen tillhörde. Byggnaden består av tre plån där inlastning skedde i det översta direkt vid gavelentrén från dammbron. Där fanns olika maskinell utrustning att tillgå beroende på vad säden skulle användas till. Produkterna var utsäde, grovt foder, kli samt

mjöl förstås som efter kvarnsteinarnas bearbetning på mellanvåningen slutligen hamnade i säckarna i källaren. Därefter hissades säckarna upp igen en våning där bonden fick tillbaka sin nymalda säd. Längre tillbaka i tiden har han säkert fördrivit sin väntetid i kvarnkammaren på översta våningen. Upptagningsområdet var stort och man väntade hellre än åkte fram och tillbaka. Dessutom hade det säkert en social funktion. Området var bortåt en mil i radie från Born i norr till Skärmarboda i söder, Hammarby i väster och Klysna i öster. Innan man åkte hem måste man betala för sig. Innanför dörrarna på mellanvåningen fick man erlagga "tull" i ett par härför avsedda i form av en skopa ur säckens innehåll. Därav kom uttrycket tullkvarn.

Vattenturbinerna som driver maskineriet är sedan renoveringen funktionsdugliga. Den turbin som installerades för generering av elektricitet kring sekelskiftet, har idag utbytts mot ett modernt minikraftverk.

Som avslutning på Jerle stadsbesöket intogs kaffe på Svalbo keramik. Vi fick också av värdinnan under en rundvandring veta lite mer om detta hus historia. Att det delvis är byggt av halm och lera (därav namnet) att det varit smedbostad med 7 lägenheter, att storleken är ca 300 m² i 4 plan inkl. vind och källare bl.a. Familjen Rudebert har stått för all renovering sedan -79 då de köpte huset. Resultatet är imponerande och arbetsinsatsen tycks enorm. Kul detaljer finns då man lämnat exempel synliga på tidigare utseende på tapeter och målning, bjälklagets uppbyggnad mm.

Bylaget tackar slutligen samtliga inblandade för genomförandet av denna hembygdsträff.

VEM HAR SKRIVIT BOKEN "LINDE-
BERG OCH NORA GENOM TIDERNA"?
1. Wilhelm Tham, X. Maria Lang,
2. Johan Johansson.

Om du deltagit i Tips- och Bingo- promenaderna under året så kan du det säkert. Den och massor av andra kluriga frågor har Nora-Korpen hjälpt oss att fixa. Plus servat med information i pressen och resultat- listor mm. Det har bara varit att hämta på Korpens kansli i Nora och sedan har intresserade kunnat delta i 7 promenader detta år. Många yngre har valt att gå Bingopromenad och samlat nummer. Det har varit ca 150 startande sammanlagt och många har haft huvudet på skaft och/eller turen att ha vunnit presentkort. Grattis till alla pristagare samt en fjäder i hatten till alla spänstiga motionärer som deltagit. Promenaderna återkommer nästa år.

(rätt svar på frågan: svar nr 1.)

PR - RAPPORT FRÅN SOMMAREN -86

Summering av sommarens verksamhet har nu gjorts av PR-kommittén. Som bekant har stationen varit öppen under två sommarmånader med hjälp av feriepraktikanter. Tågresandet till Järle har ytterligare utökats både med tidtabelklägda turer (40 st) som abonnerade (15 st). Tillsammans med de buss- och bilburna som kommit har ca 4000 personer besökt Järle station i år.

Ett nytt vykort är också på gång

liksom en ny stationsbrochyr. Det ekonomiska resultatet är netto ca 9000:- för caféet och 3000:- för PR-varor. Ett mycket värdefullt tillskott i kassan för byalaget. Till nästa säsong måste informationen förbättras och även skyltningen som ju är obefintlig. Viss utrustning måste kompletteras liksom rutiner och instruktion för personal. Vi hoppas att även nästa år få feriepraktikanter, gärna 6 st för mer öppethållande.

JULBITEN

MARKNADSNUGAT

Lätt att göra och med smaskigt resultat.

6 1/2 dl vetemjöl

3 dl florsocker

1 dl kakao

Blandas

125 g kokosfett

4 dl socker

1 3/4 dl vatten

Smält långsamt

Blanda alltsammans, rör ordentligt. Häll i långpanna. Låt stå kallt i frysen. Ta fram och skär i små bitar.

MARMELAD

25 g agaragar (köpes på apotek) står i 1 liter vatten i 24 timmar. Därefter kokas det upp tills det blir en klar vätska. Rör ner 800 g socker och koka upp. Rör i ytterligare 200 g socker, koka upp och låt sjuda i 45 minuter. Häll i 3 dl äpplemos blandat med 1 tsk vinsyra. Smaksätt med 10 g karamelleter (karamellsmak, tex apelsin, hallon eller jordgubb). Häll upp alltsammans på ett smörpapper på en plåt. När massan har stelnat skärs den i bitar lagom stora för att äta som godis. Bitarna vändes 3 ggr i strösocker. Det smakar sött och gott. Lägg smörpapper mellan marmeladlagren i en burk. Utan smörpapper fastnar bitarna i varandra.

KONFEKT

1 kg pudersocker

1 hg sötmandel

15 st bittermandlar

1 1/2 kaffekopp mjölk

Rör ut mjölet i mjölken. Värm tills det blir tjockt. Häll i pudersockret. Knåda degen på bakbordet tills den blir en fin massa. Knåda in de malda mandlarna. Dela upp degen i olika smådegar. Dessa färgas med olika karamellfärger. Forma små figurer efter fri fantasi. Lägg figurerna på en bricka för att torka något dygn innan de lägges i en vacker glasburk.

ORDFÖRANDE HAR ORDET.

Tillåt mig att önska (så här lite i förväg) en GOD JUL och ETT GOTT SLUT på 1986. Låt mig också få framföra ett tack till alla för det arbete som ni utträttat i styrelse och kommittéer under året. 1986 skulle bli "kuligare" enligt vissa utfästelser på årsmötet. Om det varit så är väl upp till var och en att avgöra (man har ju inte roligare än man gör sig dessutom) men faktum är att de sociala aktiviteterna har ökat markant i

höst och det är i alla fall mycket roligt. Många arrangemang har också varit tämligen välbesökta (motsatsen finns tyvärr också) men det finns alltid plats för fler. Vi fortsätter på den här linjen nästa år också, eller hur?

Tips, idéer och synpunkter är dock alltid välkomna. Hör av Dig! Eller kontakta valberedningen som nu börjat sitt viktiga arbete. Det behövs alltid "nytt friskt blod". Årsmötet blir förresten den 26 januari kl. 19.00 på Järle station. Tips om lämplig programpunkt skulle uppskattas. Väl mött!
Lasse C.

Jul- och nyårsblommor
i vanlig ordning från
Kanans Handelsträd-
gård. Välkommen med
beställning.

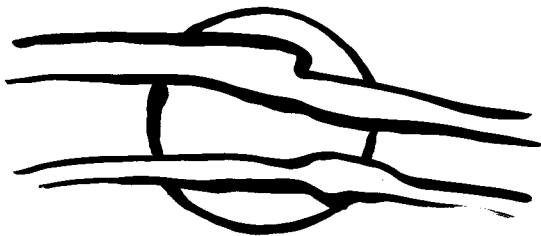
Tel Kanan 0587/50065
Torghörnan 0587/10165

VALBEREDNINGEN ÖNSKAR HJÄLP!

Du som är intresserad av att hjälpa till på något sätt i Byalaget! Ta kontakt med valberedningen: (Gösta Tegner 019/144739, Bosse Hazell 019/202944 eller Birgitta Carlsson 0587/50073) och erbjud Dig att hjälpa till i någon kommitté eller kanske som styrelseledamot. Eller också kanske Du känner någon Du vill föreslå? Hör av Dig till någon av oss!

VÄLKOMMEN
TILL JULOTTA
MED JULOTTEKAFFE

JULDAGEN
7.00
BETANIA, JÄRLE

Aftonsolen
dröjer i allén
vilat en stund
på ekarnas kronor
Förgyller
hjulspårens tunna is
Lämnar horisonten
rodnande i väntan
på natten

Vivi Berglund

KALENDARARIUM

- 6 dec. Badresa till Loka
- 8 dec. Styrelsemöte
- 11 dec. Obs, ingen syjunta
- 27 dec. Jullovsfilm
- 3 jan "
- 17 jan. Julfest 15.00
- 22 jan. Stationssyjunta
- 26 jan. Årsmöte
- 31 jan. Manusstopp byabladet
- 9 febr. Styrelsemöte
- 22 febr. Hembygdsträff

